

แนวทางการส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

Guidelines for Promoting Sustainable Democratic Development

ณัฐมน หมวกฉิม¹ และ ศิริสุดา แสงทอง²

Nathamon Muakchim¹, and Sirisuda Saengthong²

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันรัชฎภาควัย

Faculty of Political Science and Public Administration, Rajapark Institute, Thailand

E-mail: Lux-nitta@hotmail.com

Received January 4, 2023; Revised February 22, 2024; Accepted February 29, 2024

Abstract

This article aims to study guidelines for promoting sustainable democratic development and provide issues to be the foundation of a strong democracy by reviewing documents, conducting research, and analyzing various articles. Six ways to promote sustainable democratic development include the following: 1. Creating citizenship in a democratic system by instilling knowledge, understanding, and attitudes in citizens at all levels. 2. The participation of citizens at all levels 3. National administrators must adhere to the principles of political morality. 4. Promote lifelong education and learning. 5. Public responsibility and transparency in a democratic society 6. True decentralization of local areas to make people love and develop their local area, born of love and unity Including promoting democracy to be sustainable in society and the nation forever.

Keywords: development; democracy; sustainable

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน เพื่อสร้างรากฐานความเป็นระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง แนวทางการส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน ได้ 6 ประเด็นดังต่อไปนี้ คือ 1. สร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติ แก่ประชาชนทุกระดับ 2. การมีส่วนร่วมของประชาชนทุกระดับ 3. ผู้บริหารประเทศต้องยึดหลักคุณธรรมทางการเมือง 4. ส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต 5. ความรับผิดชอบต่อสาธารณะและความโปร่งใส ในสังคมประชาธิปไตย และ 6. การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง เพื่อให้ประชาชนรักและพัฒนาท้องถิ่น เกิดความรักสามัคคี รวมทั้งส่งเสริมประชาธิปไตยให้มีความยั่งยืนในสังคมและประเทศชาติสืบไป

คำสำคัญ: การพัฒนา; ประชาธิปไตย; ความยั่งยืน

บทนำ

การปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นรูปแบบการปกครองที่กำหนดให้อำนาจการบริหารมาจากเสียงส่วนใหญ่ของประชาชน หลักอุดมคติของระบอบประชาธิปไตย คือ การปกครองที่เป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ตลอดจนเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยสงบสุข ภายใต้ความเชื่อที่ว่า คนเราเกิดมาเท่าเทียมกัน ซึ่งจะได้รับการคุ้มครองจากรัฐตามกฎหมาย และโอกาสที่จะได้รับการบริการต่าง ๆ ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ หมายความว่า เป็นสังคมที่ประชาชนมี สิทธิ เสรีภาพ ภราดรภาพ ถือว่าเป็นระบอบการปกครองที่ถูกนำมาใช้เพื่อให้เกิดความสงบสุข ความเป็นธรรม และความเท่าเทียมให้เกิดขึ้นในสังคมนั้น ๆ

ประชาธิปไตย (อังกฤษ: democracy) เป็นระบอบการปกครองแบบหนึ่งซึ่งพลเมืองเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยและเลือกผู้ปกครองซึ่งทำหน้าที่ออกกฎหมาย โดยพลเมืองอาจใช้อำนาจของตนด้วยตนเองหรือผ่านผู้แทนที่เลือกไปใช้อำนาจแทนก็ได้ การเปลี่ยนแปลงตามเวลาและแต่ละประเทศเปลี่ยนแปลงในอัตราไม่เท่ากัน นอกจากการเลือกตั้งแล้ว ความคิดที่เป็นรากฐานของประชาธิปไตย ได้แก่ เสรีภาพในการชุมนุมและการพูด การไม่แบ่งแยกและความเสมอภาค สิทธิพลเมือง ความยินยอม สิทธิในการมีชีวิตและสิทธิฝ่ายข้างน้อย นอกจากนี้ ประชาธิปไตยยังทำให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงผลประโยชน์ของตนและแบ่งอำนาจจากกลุ่มคนมาเป็นชุดกฎเกณฑ์แทน (Przeworski, 1991)

ประชาธิปไตยแบ่งออกได้เป็นสองประเภทหลัก ประเภทแรก เริ่มปรากฏขึ้นในนครรัฐกรีกโบราณบางแห่งช่วงศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในนครรัฐเอเธนส์ เรียกประชาธิปไตยทางตรง ซึ่งพลเมืองทุกคนมีสิทธิพิจารณาตัดสินการและวินิจฉัยกฎหมาย ประเภทที่สอง เป็นประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน โดยสาธารณชนออกเสียงในการเลือกตั้งและเลือกผู้แทนตนไปทำหน้าที่ในรัฐสภา เช่น ระบบรัฐสภาและระบบประธานาธิบดี (Boyd, 1884) สำหรับประชาธิปไตยเสรีนิยมซึ่งเป็นประชาธิปไตยที่พบกันแพร่หลายนั้น การใช้อำนาจของฝ่ายข้างมากจะอยู่ภายใต้กรอบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน แต่รัฐธรรมนูญมีการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจของฝ่ายข้างมาก กับทั้งคุ้มครองสิทธิของฝ่ายข้างน้อย ซึ่งพลเมืองทุกคนย่อมมีสิทธิบางประการ เช่น เสรีภาพในการชุมนุมและการพูด (Watkins, 1970) การวินิจฉัยสั่งการส่วนใหญ่ใช้การถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ แต่บางอย่างใช้คะแนนเสียงข้างมากพิเศษหรืออาจถึงขั้นเสียงเอกฉันท์ เพื่อให้ประเด็นที่ละเอียดอ่อนมีความชอบธรรมมากขึ้น ถึงแม้ปัจจุบันประเทศส่วนใหญ่ในโลกใช้ประชาธิปไตยทางอ้อม แต่กระบวนการบางอย่างยังเป็นประชาธิปไตยทางตรง เช่น การลงประชามติ การเลือกคณะลูกขุนในศาล การเข้าชื่อเสนอกฎหมายหรือถอดถอนผู้ได้รับเลือกตั้ง เป็นต้น

ประชาธิปไตยถือกำเนิดขึ้นอย่างเป็นทางการในกรีซโบราณ (Raaflaub et al., 2007) แต่วิถีปฏิบัติแบบประชาธิปไตยปรากฏในสังคมยุคก่อนแล้ว รวมทั้งเมโสโปเตเมีย ฟินีเซีย และอินเดีย (Isakhan & Stockwell, 2011) วัฒนธรรมอื่นหลังกรีซได้มีส่วนสำคัญต่อวิวัฒนาการของประชาธิปไตย เช่น โรมโบราณ (Raaflaub et al., 2007) ยุโรปและอเมริกาเหนือและใต้ (Weatherford, 1990) ประชาธิปไตยแบบโบราณ ซึ่งพลเมืองชายมากน้อยต่างกัน มีสิทธิทางการเมืองนั้นค่อย ๆ หดไปในช่วงปลายสมัยโบราณ มโนทัศน์ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน เกิดขึ้นส่วนใหญ่จากแนวคิดและสถาบัน ซึ่งได้มีการพัฒนาระหว่างยุคกลางของทวีปยุโรปและยุคภูมิธรรมในการปฏิวัติอเมริกาและการปฏิวัติฝรั่งเศส จนมาถึงช่วงหลังสงครามเย็นประชาธิปไตยถูกเรียกว่า “ระบอบการปกครองสุดท้าย” และแพร่หลายอย่างมากไปทั่วโลก (Puddington et al., 2007)

การวิเคราะห์ปัญหาและหาข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน ในบทความนี้ ผู้เขียนได้ทำการศึกษา รายละเอียดดังต่อไปนี้ 1) ความหมายของประชาธิปไตย 2) แนวคิดของประชาธิปไตย

3) ประเภทของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย 4) องค์ประกอบสำคัญของความเป็นประชาธิปไตย 5) วิธีการเพื่อการได้มาซึ่งประชาธิปไตย และ 6) การพัฒนาประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

ความหมายของประชาธิปไตย

คำว่าประชาธิปไตย ประกอบไปด้วย คำหลัก ๆ ที่นำมารวมกัน สองคำ คือคำว่า “ประชา” มีความหมายถึงปวงชน และคำว่า “อธิปไตย” มีความหมายถึงความเป็นใหญ่ และหากจะพิจารณาถึงศัพท์ภาษาอังกฤษของประชาธิปไตย คือคำว่า democracy ซึ่งเป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากภาษากรีก สองคำ คือคำว่า demos แปลว่า people (ประชาชน) และคำว่า krates แปลว่า to govern, to rule (ปกครอง หรือ ควบคุม) เมื่อนำสองคำมารวมกัน อับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln) จึงให้ความหมายซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับสากลว่า ‘the government of the people, by the people and for the people’ แปลเป็นภาษาไทยคือ แบบการปกครองของปวงชน โดยปวงชนและเพื่อปวงชน (Becker & Raveloson, 2008)

ประชาธิปไตย หมายถึง แบบการปกครองโดยยึดมติปวงชนเป็นใหญ่ หมายถึงการปกครองโดยปวงชน หรือระบอบการปกครองที่ถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่ ซึ่งแตกต่างโดยสิ้นเชิงจากการปกครอง แบบอภิชนาธิปไตย (Aristocracy) หมายถึงการปกครองโดยชนชั้นสูง หรือการปกครองแบบระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute monarchy) ซึ่งหมายถึงการปกครองโดยกษัตริย์อย่างสมบูรณ์แบบ หรือการปกครองแบบระบบเผด็จการ (Aictatorship) มีความหมายว่าเป็นการปกครองโดยผู้นำประเทศที่ใช้อำนาจบริหารเด็ดขาด เผด็จการและบังคับคนในชาติให้คิดและปฏิบัติเช่นความเห็นของตน (Schmidt, 2002)

Barro (1999 Cited in Boonthong, 2020) นักวิชาการด้านการเมืองของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard) ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบและวิเคราะห์ปัจจัยหลัก ๆ ที่ทำให้การเมืองการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน พบว่า ปัจจัยสำคัญหลัก ๆ ที่เกิดจากการให้นิยามของคำว่าประชาธิปไตยของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันนั้น และการที่หลายประเทศไม่สามารถปลูกฝัง ให้ความรู้แก่ประชาชนว่าประชาชนเป็นผู้ที่มีสิทธิและหน้าที่ในการทั้งเป็นผู้กำหนดทิศทาง ผู้ทำหน้าที่ในการปกครอง และผู้ได้รับประโยชน์จากการปกครองตามระบอบนี้ บารโรว์ ให้ข้อสรุปว่า ความหมายที่แท้จริงของประชาธิปไตย คือระบอบการปกครองของประเทศระบอบหนึ่ง ซึ่งมีหลักการสำคัญคือ ปวงชนของประเทศนั้น ๆ เป็นผู้ที่มีสิทธิในการปกครองตนเอง หรืออาจเรียกว่า “เป็นการปกครองของประชาชน” โดยประชาชน และเพื่อประชาชน โดยมีเป้าหมายที่จะให้ประชาชนในประเทศนั้น ๆ ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือผู้หนึ่งผู้ใดมีอำนาจ มีบารมี หรือมีความมั่งคั่งที่สูงขึ้น แนวคิดของบารโรว์ สะท้อนให้เห็นว่าความเข้าใจอย่างถ่องแท้เรื่องประชาธิปไตยจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ประเทศนั้น ๆ มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงหรือไม่

คำว่าประชาชน หรือปวงชน มิได้หมายถึงบุคคลใด บุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น แต่หมายถึงปวงชนทั้งชาติไม่ว่าจะมีฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการศึกษาระดับใดก็ตาม ปวงชนทั้งหมดเหล่านี้ถือเป็นผู้ที่มีความเสมอภาคกันในสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบในการปกครองประเทศ และได้ประโยชน์จากการปกครองประเทศที่เป็นธรรมแม้ว่าหลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เน้นเสียงเสียงส่วนใหญ่ของปวงชนหรือเสียงข้างมากของประชาชน (majority) เป็นเกณฑ์ในการบริหารแผ่นดินก็ตาม แต่สิทธิของปวงชนฝ่ายข้างน้อย ต้องได้รับความคุ้มครองโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ทั้งนี้ยังประกอบด้วยเงื่อนไขที่สำคัญอีกข้อหนึ่งคือ

ความเห็นในการบริหารราชการแผ่นดินต้องเป็นความเห็นที่มีเหตุผล และมีความเป็นธรรมแก่ปวงชนทั้งหมด (Lupia & Matsusaka, 2004)

แนวคิดของประชาธิปไตย

แนวคิดที่เป็นรากฐานของประชาธิปไตย มี 2 แนวคิดหลักดังนี้ (Vatter, 2000)

1. แนวคิดของความเป็นอิสระของตัวบุคคล (the principle of individual autonomy) หรืออาจเรียกว่า อิสรภาพ หรือเอกราช หรือการปกครองตนเอง หมายถึงบุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในการปกครองตนเอง บุคคลย่อมไม่ตกเป็นวัตถุที่ถูกปกครองหรือครอบครองโดยบุคคลอื่น ๆ

2. แนวคิดของความเสมอภาคและความเท่าเทียม (the principle of equality) หมายถึงบุคคลย่อมได้รับโอกาสที่เหมือนกันในการมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ โดยความชอบธรรม ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจ การแสดงความคิดเห็นใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง หรือการบริหารงานในสังคม ซึ่งสรุปได้ว่า แนวคิดหลักของประชาธิปไตย คือ การที่บุคคล ได้รับการยอมรับนับถือความสำคัญของความเป็นมนุษย์ มีเสรีภาพในการดำเนินชีวิต มีความเสมอภาคในการบริหารงานหรือแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศ เป็นสำคัญของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย มี 4 ประเด็นคือ (Boonthong, 2020)

1) ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจในประเทศ หรือ เป็นผู้ที่มีอำนาจอธิปไตย ประชาชนจึงเป็นผู้ใช้อำนาจของตนผ่านองค์กรตัวแทนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สภาผู้แทนราษฎร หรือองค์กรของรัฐอื่น ๆ ตามหลักประชาธิปไตย ย่อมทำให้เกิดความชอบธรรมในการใช้อำนาจของรัฐ เพราะรัฐ หรือผู้ที่ทำหน้าที่ปกครองถือว่าเป็นผู้ใช้อำนาจที่ได้มาจากเจ้าของอธิปไตยคือประชาชน

2) ประชาชนทุกคนในประเทศไม่ว่าจะมีความแตกต่างกันในด้านสังคม ฐานะ การศึกษา แต่ทุกคนก็มีความเท่าเทียมกัน มีเสรีภาพ ความเสมอภาค เท่าเทียมกันตามกฎหมาย สาระหลักสำคัญในข้อนี้สอดคล้องกับหลักความเสมอภาค การไม่เลือกปฏิบัติ และหลักการเคารพในสิทธิของมนุษยชน

3) การบริหารงานของรัฐจะต้องเข้มงวดจากเสียงข้างมากของประชาชนในประเทศเป็นตัวตัดสิน แต่เสียงส่วนน้อยภายในรัฐนั้น ๆ ต้องได้รับความคุ้มครองและปฏิบัติอย่างเป็นธรรม สาระหลักสำคัญข้อนี้สอดคล้องกับการเคารพสิทธิอันพึงได้รับของประชาชนในรัฐทุกคนอย่างเป็นธรรม

4) การปกครองตามระบอบประชาธิปไตย จำเป็นต้องได้รับความยินยอมหรือเห็นพ้องจากประชาชนส่วนใหญ่ในรัฐ สาระหลักสำคัญข้อนี้สอดคล้องกับการปกครองโดยใช้เสียงข้างมาก ในการตัดสินใจหรือการหาทางออกตามเจตนาของประชาชนส่วนใหญ่ แต่เมื่อพิจารณาประกอบกับหลักการที่ระบุไว้ตามข้อ 3 จะเห็นได้ว่า เสียงส่วนน้อยของประชาชนต้องได้รับความคุ้มครองอย่างเป็นธรรมเช่นกัน

ประเภทของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะมีหลักการที่ชัดเจน แต่รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นมีความหลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง อาทิ ขนาดของรัฐ พื้นฐานการศึกษา ความรู้และความเข้าใจของประชาชนในรัฐหรือประเทศนั้น ๆ ภูมิหลังของระบอบการปกครองเดิมของรัฐหรือประเทศนั้น ๆ ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ และแม้กระทั่งการแทรกแซงทางการเมืองการปกครอง

ของประเทศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องก็มีผลต่อการเลือกประเภทการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมต่อรัฐหรือประเทศนั้น ๆ ได้เช่นกัน ประเภทของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย แบ่งเป็นประเภทดังนี้ (Boonthong, 2020)

1. ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) หรือที่เรียกกันว่า ประชาธิปไตยบริสุทธิ์ (Pure Democracy) คือ รูปแบบของประชาธิปไตยที่รัฐมอบอำนาจให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองได้โดยตรง รวมไปถึงการร่างกฎหมายและนโยบายของรัฐบาลกระบวนการที่รัฐให้ประชาชนมีส่วนร่วมทำได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การประชุมปรึกษาหารือหรือกลุ่มประชาชนภายในหน่วยย่อยของชุมชน การเลือกตั้งระดับกลุ่มคนที่มีขนาดของประชากรจำนวนน้อย ๆ การให้ประชาชนริเริ่มแนวคิดรูปแบบในการบริหารชุมชนหรือออกธรรมนูญปกครองหรือกฎหมายโดยประชาชนเอง (initiatives) ไปจนถึงการลงประชามติ (referendum) เพื่อรับรองธรรมนูญหรือกฎหมายการปกครองด้วยแนวคิดที่เป็นของประชาชนโดยตรง รูปแบบของประชาธิปไตยทางตรงนี้จึงประสบความสำเร็จในรัฐที่มีขนาดของประชากรจำนวนน้อย ประชาชนมีความรู้ มีความตื่นตัว มีความตระหนักในหน้าที่และสิทธิของตนเองเป็นอย่างดี มีความรู้ด้านการเมืองการปกครอง มีความเป็นเอกภาพทางความคิดและที่สำคัญคือปราศจากการแทรกแซงจากอำนาจของผู้มีอิทธิพลต่างๆ หรือผู้แสวงหาผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ

2. ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน (Representative Democracy) หรือที่เรียกกันว่า ประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy) หมายถึง การปกครองที่ให้ประชาชนออกเสียงเลือกตั้งตัวแทนของตนเองเข้าไปทำหน้าที่แทนตนในการร่วมตัดสินใจทางการเมือง กรณีที่มีผู้สมัครเป็นตัวแทนมากกว่า 1 คน ให้ตัดสินผู้แทนที่ได้เสียงข้างมาก ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้กันอย่างแพร่หลายที่สุดในสมัยปัจจุบัน ในแต่ละประเทศมีการกำหนดรายละเอียดปลีกย่อยในเรื่องของการเลือก เช่น สัดส่วนของประชากรต่อผู้สมัครเป็นตัวแทนประชาชน การกำหนดเขตการเลือกตั้ง หรือรายละเอียดอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเลือกตั้ง ซึ่งส่วนนี้จะถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งแต่ละฉบับ ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนจำแนกได้ 3 ประเภทดังนี้ (Srimahawaro, 2014)

2.1 ระบบรัฐสภา (Parliamentary Democracy) คือ รูปแบบหนึ่งของประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน โดยเน้นว่าการปกครองที่รัฐบาลได้รับการเลือกเข้ามาจากความเห็นชอบของรัฐสภา โดยประมุขแห่งรัฐอาจเป็นกษัตริย์หรือประธานาธิบดีก็ได้ แต่ประมุขฝ่ายบริหาร คือ นายกรัฐมนตรี โดยนายกรัฐมนตรีทำหน้าที่บริหารประเทศภายใต้การควบคุมของรัฐสภา หากรัฐสภาลงมติไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรี ต้องลาออกทั้งคณะหรือเป็นรายบุคคล ในขณะที่เดียวกันนายกรัฐมนตรีมีอำนาจในการยุบสภาได้หากเกิดความขัดแย้ง รูปแบบการปกครองไม่แยกอำนาจกันระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและตุลาการ ประเทศที่ใช้รูปแบบรัฐสภา ได้แก่ ไทย อังกฤษ ญี่ปุ่น สเปน ระบบรัฐสภานี้ ตำแหน่งประมุขของประเทศแยกออกจากตำแหน่งบริหารอย่างชัดเจน มีตัวแทนของประชาชนทำหน้าที่นิติบัญญัติ และการบริหารงานของรัฐบาลขึ้นอยู่กับความไว้วางใจของรัฐสภา จึงถือว่าการถ่วงดุลอำนาจกันระหว่างรัฐสภา และคณะรัฐมนตรี

2.2 ระบบประธานาธิบดี (Presidential system) คือ รูปแบบการปกครองที่อำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารแยกออกจากกัน โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขแห่งรัฐและเป็นหัวหน้าคณะรัฐบาลด้วย และได้รับการเลือกตั้งเข้ามาโดยตรงจากประชาชน เนื่องจากประธานาธิบดีเป็นทั้งประมุขของรัฐและหัวหน้ารัฐบาล ประธานาธิบดีจึงมีอำนาจในการควบคุมคณะรัฐมนตรีโดยตรง โดยคณะรัฐมนตรีจะได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดี ระบบนี้เป็นระบบที่แยกอำนาจฝ่ายบริหาร ออกจากอำนาจนิติบัญญัติอย่างชัดเจนมากกว่าระบบอื่น ๆ ระบบนี้แตกต่างจากระบบรัฐสภา เพราะเป็นระบบที่ไม่มีนายกรัฐมนตรี ฝ่ายบริหารจึงไม่สามารถยุบสภาได้ และฝ่ายนิติบัญญัติก็ไม่สามารถ

อภิปรายไม่ไว้วางใจประธานาธิบดีหรือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกัน จึงเป็นระบบที่อำนาจเบ็ดเสร็จขึ้นอยู่กับประธานาธิบดี

2.3 ระบบกึ่งประธานาธิบดี (Semi-presidential system) คือ รูปแบบการปกครองที่ผสมผสานระหว่างระบบรัฐสภาและระบบประธานาธิบดี โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขแห่งรัฐ ซึ่งได้รับการเลือกตั้งเข้ามาโดยตรงจากประชาชน และมีการแต่งตั้งคณะรัฐบาลขึ้นมาเพื่อใช้อำนาจบริหาร ระบบนี้เป็นระบบที่มีนายกรัฐมนตรี การแบ่งอำนาจการปกครองระหว่าง ประธานาธิบดีและนายกรัฐมนตรี ขึ้นอยู่กับการตกลงกัน ซึ่งมีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ ส่วนใหญ่แล้วการปกครองระบอบนี้ ประธานาธิบดีมักควบคุมกองทัพและนโยบายทางประเทศ ดำรงตำแหน่งประมุขของรัฐ และมีอำนาจในการบริหารสูงสุดโดยที่นายกรัฐมนตรีจะต้องเสนอรายชื่อรัฐมนตรีในคณะรัฐมนตรี และประธานาธิบดีจะลงนามอนุมัติ ประธานาธิบดีจึงเป็นประมุขแห่งรัฐและหัวหน้าอำนาจบริหาร ส่วนนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้ารัฐบาล ระบอบนี้มีรัฐสภา (สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาหรือสภาสูง) เป็นผู้ใช้อำนาจ และยังทำหน้าที่ควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของรัฐบาลให้เป็นไปตามที่เสนอไว้ต่อสภา ทั้งยังมีอำนาจลงมติไม่ไว้วางใจคณะรัฐบาลด้วย แต่ขณะเดียวกันประธานาธิบดีก็มีอำนาจยุบสภาผู้แทนราษฎรได้เช่นกัน ส่วนอำนาจตุลาการ (Judicial Power) นั้น ศาลมีอำนาจตุลาการและแยกเป็นอิสระจากอำนาจทุกฝ่าย

3. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory democracy) คือ รูปแบบการปกครองที่เกี่ยวข้องกับการยินยอมและความเป็นเอกฉันท์ โดยเป็นแนวคิดที่นำเสนอมุมมองทางการเมืองที่ดีกว่า โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมให้มากกว่าเพียงการเลือกตั้งเหมือนกับประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนเท่านั้น องค์ประกอบสำคัญของความเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม คือการสนับสนุนให้ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น ทั้งในระดับชาติและในระดับท้องถิ่น รูปแบบการเข้ามามีส่วนร่วมก็มากขึ้นไม่ใช่แค่ไปใช้สิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งเท่านั้น แต่รวมไปถึงการริเริ่มร่างกฎหมาย การถอดถอนเจ้าหน้าที่ทางการเมือง การทำประชามติ การทำประชาพิจารณ์ การเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเรื่องราวต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่กระบวนการริเริ่มหาปัญหา การออกนโยบาย การนำไปปฏิบัติ การติดตามและประเมินผล รัฐบาลต้องมีการนำแนวคิดธรรมรัฐมาใช้ โดยกำหนดวิธีการทำงานของรัฐบาลให้มีความยืดหยุ่น มีโครงสร้างการทำงานที่สามารถเข้าถึงได้โดยประชาชนทุกระดับ สามารถตรวจสอบความถูกต้องและความโปร่งใสได้ มีระบบสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วม มีระบบทำให้ประชาชนทุกภาคส่วนมีความเสมอภาค แนวคิดธรรมรัฐจะได้รับการปฏิบัติอย่างรูปธรรมก็โดยการบัญญัติสิทธิต่าง ๆ ของประชาชนไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน ในด้านการเข้าถึงข่าวสาร ด้านสิทธิและอำนาจหน้าที่ของประชาชนในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของรัฐและฝ่ายบริหาร โดยต้องมีการกำหนดการมีส่วนร่วมไว้ใน “บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ” เน้นให้มีรูปแบบการปกครองที่กระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองมากขึ้นรูปแบบการปกครองแบบมีส่วนร่วมนี้ เป็นรูปแบบที่มีการดำเนินการแล้วในประเทศไทย โดยมีการกระจายอำนาจให้องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น การจัดสรรงบประมาณ และการมอบอำนาจการบริหาร และภารกิจหลาย ๆ ด้านรวมถึงด้านการศึกษาและด้านสุขภาพให้กับผู้แทนประจำท้องถิ่นอย่างชัดเจนตั้งแต่มีการปฏิรูประบบสุขภาพในปี พ.ศ. 2543

องค์ประกอบสำคัญของความเป็นประชาธิปไตย

จากการวิเคราะห์เอกสารทางวิชาการของ Becker and Raveloson (2008), Meyer (2011), Office of the Secretariat of the House of Representatives (2014), and Panyarachun (2015) กล่าวไว้ว่า รัฐหรือประเทศที่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 5 ประการ คือ 1) หลักพื้นฐานแห่งเสรีภาพ

และสิทธิของปวงชน 2) การจัดให้มีการเลือกตั้ง 3) หลักนิติธรรม 4) หลักการแบ่งแยกอำนาจ และ 5) หลักการ
แสดงออกซึ่งความเห็นทางสาธารณะและเสรีภาพของสื่อ โดยมีรายละเอียดดังนี้ (Muckchim, 2021)

1. หลักพื้นฐานแห่งเสรีภาพและสิทธิของปวงชน

นับได้ว่าสิทธิของมนุษย์ชนเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญที่สุดของระบอบประชาธิปไตย นักประชาธิปไตย
ต้นแบบได้กล่าวไว้เสมอว่า ระบบที่เรียกว่าประชาธิปไตยนั้น “สิทธิของมนุษย์” เป็นฐานรากที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะ
ในบรรยากาศของความเป็นประชาธิปไตยเท่านั้นที่จะส่งเสริมให้มนุษย์ได้รับสิทธิอันชอบธรรมที่ตนพึงได้รับ อาทิ สิทธิ
ในการมีส่วนร่วม หรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎหมายและข้อบังคับต่าง ๆ ที่จะใช้ในการปกครอง หรือกำหนด
ขอบเขตและหน้าที่ของตนเอง และข้อบังคับต่าง ๆ ที่จะประกาศใช้ในสาธารณะ ส่วนนี้ถือว่า ประชาชนมีสิทธิเกี่ยวข้อง
กับการรับหรือคัดค้านกฎหมายต่าง ๆ ด้วย นอกจากนี้สิทธิดังกล่าว ประชาชนยังต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิในชีวิต
ร่างกาย ทรัพย์สิน สิทธิด้านสุขภาพ โดยต้องได้รับสิทธิเหล่านั้นโดยชอบธรรมอย่างเสมอภาค โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ
(Meyer, 2011; Office of the Secretariat of the House of Representatives, 2014; Panyarachun, 2015)

2. การจัดให้มีการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่เป็นเสาหลักของประชาธิปไตย (Srimahawaro, 2014) รัฐที่ใช้ระบอบ
ประชาธิปไตยในการปกครองประเทศจึงต้องมีการบัญญัติกฎหมายและองค์กรที่ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการการ
เลือกตั้งไว้ให้ชัดเจน นอกจากนี้ยังต้องมีบทบัญญัติอื่น ๆ เกี่ยวกับการเลือกตั้งให้ครอบคลุมเช่น จำนวนของผู้แทน
ประชาชนที่มาจากการเลือกตั้ง วิธีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง กติกาในกระบวนการเลือกตั้ง การจัดสรรผู้แทนที่
มาจากการเลือกตั้งสามารถทำได้หลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับระบบที่กำหนดขึ้นโดยรัฐหรือประเทศนั้น ๆ และขึ้นอยู่กับ
วัฒนธรรม ลักษณะทางสังคม และบรรยากาศทางการเมืองของประเทศนั้น ๆ และข้อสังเกตที่สำคัญอีกประการหนึ่ง
คือ “การเลือกตั้ง” เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น ดังนั้นรัฐหรือประเทศที่มีประกาศและ
กำหนดให้มีการเลือกตั้ง ไม่ได้เป็นสิ่งที่จะสะท้อนภาพ ความเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ โดยเฉพาะหากการเลือกตั้ง
นั้น ๆ ไม่ได้ทำให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชน หรือกระบวนการเลือกตั้งมีลักษณะที่จะละเมิดสิทธิเสรีภาพของ
ประชาชน หรือมีการทุจริตการเลือกตั้งเพื่อส่งเสริมการปกครองแบบอัตตาธิปไตยและทรราช (Charoenwongsak,
2011)

3. หลักนิติธรรม (rule of law)

หลักการปกครองโดยกฎหมาย หรือเรียกว่า หลักนิติธรรม เถิดขบ่งชี้ความเป็นระบอบประชาธิปไตย
ที่สำคัญข้อหนึ่งคือ รัฐ หรือประเทศนั้น ๆ ต้องปกครองด้วยกฎหมาย มิใช่ปกครองด้วย บุคคล หรือกลุ่มบุคคล
ที่สามารถกระทำการสิ่งใดตามความเห็นชอบของตน เพราะความสงบสุข ความเป็นระเบียบ การมีกติกาในการใช้ชีวิต
ในสังคมต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ประเภทใดประเภทหนึ่ง เช่นเกณฑ์ตามจารีต เกณฑ์ทางศีลธรรม เกณฑ์ทางศาสนา
และที่สำคัญสูงสุดคือเกณฑ์ตามกฎหมาย เพราะจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ฝ่ายปกครองใช้อำนาจหน้าที่ตามหลัก
นิติธรรมให้ประชาชนทุกคนดำเนินชีวิตอยู่ภายในขอบเขตและหน้าที่ที่ตนเองมี และไม่ไปละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น ๆ ใน
สังคมตามที่กรอบกฎหมายบัญญัติไว้ (Panyarachun, 2015)

4. หลักการแบ่งแยกอำนาจ

อำนาจในระบอบประชาธิปไตยมี 3 ประเภท คืออำนาจในการออกกฎหมายหรืออำนาจนิติบัญญัติ
(The legislative power) หมายถึงอำนาจในการตรากฎหมาย ออกประกาศ และถอดถอนกฎหมาย อำนาจในการใช้
กฎหมาย (The executive power) หมายถึง อำนาจของฝ่ายบริหารในการบังคับใช้กฎหมายและนโยบายต่าง ๆ ของ

รัฐบาล และ อำนาจตุลาการ (The judiciary power) หมายถึง อำนาจในการตัดสินตามขอบเขตที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ถือว่าเป็นอำนาจในการใช้กฎหมายในการตัดสิน (Muakchim, 2021) การปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อำนาจทั้ง 3 ประเภท ต้องมีการแบ่งแยกกันให้ชัดเจน มีการนำไปใช้อย่างพอเหมาะ ผู้บริหารรัฐหรือประเทศต้องออกแบบให้อำนาจหนึ่งยับยั้งอีกอำนาจหนึ่งได้ ควบคุม ตรวจสอบประหว่งกันได้ ทั้งนี้เพื่อถ่วงดุลอำนาจระหว่างกัน (Srimahawaro, 2014)

5. หลักการแสดงออกซึ่งความเห็นทางสาธารณะและเสรีภาพของสื่อ

เสรีภาพในการแสดงออกเป็นสิทธิของประชาชนภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย ตามปฏิญญาสากลสิทธิมนุษยชน หัวข้อที่ 19 ที่ระบุไว้ว่า “ทุกคนมีสิทธิอย่างเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออก ซึ่งสิทธิดังกล่าวรวมถึงเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง เสรีภาพในการแสวงหา ได้รับเข้าถึง และถ่ายทอดความคิดเห็นหรือข้อวิพากษ์ข่าวสารผ่านสื่อใด ๆ โดยไม่จำกัดพรมแดน” (Chansin, 2009) การแสดงออกซึ่งความเห็นทางสาธารณะของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กรในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ผ่านทางสื่อ หรือการให้ความเห็นเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นเสียงสะท้อนผลลัพธ์การปฏิบัติงานของฝ่ายปกครอง เป็นการตรวจสอบการกระทำตามนโยบายว่ามีความโปร่งใสและเป็นธรรมและเกิดประโยชน์ต่อประชาชนหรือประเทศชาติหรือไม่ เป็นเครื่องมือที่แสดงว่าประชาชนมีสิทธิในการติดตาม ประเมินผล และแสดงความคิดเห็นตลอดจนการวิพากษ์ ถือว่าเป็นเครื่องมือถ่วงดุลและควบคุมอำนาจของฝ่ายปกครอง (Meyer, 2011; Office of the Secretariat of the House of Representatives, 2014)

วิธีการเพื่อการได้มาซึ่งประชาธิปไตย

การปกครองระบอบประชาธิปไตย เกิดขึ้นได้จากวิธีการหลัก 4 ประการ ได้แก่

1. ได้มาจากระบบการปกครองที่คัดเลือกและเปลี่ยนรัฐบาลผ่านการเลือกตั้งที่เสรีและยุติธรรม โดยประชาชนในรัฐหรือประเทศใช้ดุลพินิจและเหตุผลในการเลือกผู้นำและทำให้ผู้นำต้องรับผิดชอบต่อนโยบายและการดำเนินงาน ในระบอบประชาธิปไตยนี้ประชาชนคือรัฐ และเป็นผู้มีอำนาจทางการเมืองในรูปแบบที่สูงสุด (Meyer, 2011; Office of the Secretariat of the House of Representatives, 2014) หากประชาชนมีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงหลักการและเหตุผล ตลอดจนนโยบายของกลุ่มที่ตนเองจะคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของตนในการบริหารประเทศ การได้มาซึ่งประชาธิปไตยจะเป็นไปอย่างเกิดประโยชน์ต่อประเทศ ในทางตรงข้าม หากประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจที่แท้จริง หรือคัดเลือกตัวแทนด้วยผลประโยชน์ส่วนตนหรือด้วยการชักจูงของผู้อื่น ประชาธิปไตยที่แท้จริงย่อมไม่เกิดขึ้นในสังคมนั้น ๆ

2. ได้มาจากการมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวทั้งในการเมืองและในชีวิตพลเมืองของประชาชน ในฐานะพลเมืองบทบาทหลักของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยคือ การมีส่วนร่วมตามสิทธิหน้าที่ของพลเมืองต้องมีต้องรับทราบเรื่องสาธารณะ ต้องติดตามและประเมินการทำงานที่ของผู้นำทางการเมืองและตัวแทนของผู้นำว่ามีการใช้อำนาจอย่างไร ผลของการใช้อำนาจปกครองก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะหรือไม่ และต้องแสดงความคิดเห็น มีความสนใจตื่นตัว รวมถึงมีหน้าที่ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยลักษณะการลงคะแนนที่มีประสิทธิภาพ จะเกิดจากการรับฟังนโยบายของพรรคต่างๆและของผู้สมัครเพื่อตัดสินใจลงคะแนนว่าจะสนับสนุนใคร จึงจะเกิดประโยชน์ต่อสาธารณชนอย่างแท้จริง (Meyer, 2011; Office of the Secretariat of the House of Representatives, 2014)

3. ได้มาจากการมีนโยบาย ระบบ และกลไกในการปกป้องสิทธิมนุษยชนของพลเมืองทุกคน ในระบอบประชาธิปไตย พลเมืองมีสิทธิพื้นฐานที่รัฐไม่สามารถละเมิดได้ เช่น สิทธิในการเชื่อ การพูด การเขียน การคิด การนับ

ถือศาสนา การสื่อสาร การรวมกลุ่มหรือเป็นสมาชิก การชุมนุม และการประท้วงการกระทำของรัฐบาล (Meyer, 2011; Office of the Secretariat of the House of Representatives, 2014)

4. หลักกฎหมาย ทั้งตัวกฎหมายและกระบวนการ ถูกนำมาใช้อย่างเท่าเทียมกันสำหรับพลเมืองทุกคน ระบบประชาธิปไตยเป็นระบบที่ปกครองโดยกฎหมายที่ประกาศใช้ต้องมีหลักการปกป้องสิทธิของพลเมือง ทำให้เกิดความสงบเรียบร้อย กำหนดขอบเขตอำนาจของรัฐบาล ทั้งนี้ หลักกฎหมายจะจำกัดอำนาจของรัฐบาล และไม่มีใครสามารถฝ่าฝืนข้อจำกัดนี้ได้ ทั้งนี้ รัฐมนตรีหรือพรรคการเมืองไม่สามารถแทรกแซงศาลให้ตัดสินคดีให้เป็นอย่างนี้ได้อย่างนั้นได้ ซึ่งหมายถึงประชาชนและนักปกครองรวมทั้งนักการเมืองและผู้บริหารประเทศต้องอยู่ภายใต้กฎหมายนั่นเอง (Meyer, 2011; Office of the Secretariat of the House of Representatives, 2014)

การพัฒนาประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 แต่วิวัฒนาการของประชาธิปไตยในประเทศไทยยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ดังเช่นคำกล่าวของ อานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรีคนที่ 18 ของประเทศไทยที่ว่า ประชาธิปไตยในประเทศไทยยังมีความเปราะบาง ประชาชนทุกคนในประเทศจึงควรมีส่วนร่วมในการทำให้ประชาธิปไตยไปถึงจุดธำรงไว้ซึ่งประชาธิปไตยที่ยั่งยืน (Panyarachun, 2015) จากการวิเคราะห์บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่า แนวทางในการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทยให้มีความยั่งยืนนั้น มีดังนี้ (Charoenwongsak, 2011)

1. สร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติ แก่ประชาชนทุกระดับ ในการเรียนรู้และฝึกฝนทักษะการเข้ามามีส่วนร่วม ในการกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง ซึ่งประชาชนจะต้องเป็นตัวของตัวเอง ไม่ถูกอิทธิพลของใครครอบงำ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ต้องถูกบรรจุไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับปฐมวัยและพัฒนาให้มีความลึกซึ้งมากขึ้นในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น ดังนั้นสถาบันศึกษาทุกระดับถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการกล่อมเกลายาวชนไทยให้เข้าใจและมีทัศนคติที่ถูกต้องเรื่องประชาธิปไตย การเผยแพร่ความรู้ในกลุ่มประชาชนทั่วไปถือว่าเป็นกิจกรรมที่ต้องทำควบคู่กันไป เพราะในหลักการของประชาธิปไตย ประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของสิทธิ เป็นเจ้าของอำนาจในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง หรือเลือก “คน” ที่จะทำหน้าที่แทนตน ดังนั้นในฐานะเจ้าของคะแนนเสียง จึงควรมีความรู้ว่า ตนเองมีหน้าที่รับผิดชอบตามสิทธิความเป็นพลเมืองอย่างไรบ้าง

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนทุกระดับ การเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นว่าประชาชนทราบถึงความต้องการของตนเองและการบริหารประเทศของผู้นำอยู่ในสายตาประชาชน ประชาชนสามารถตรวจการทำงานของผู้บริหารประเทศได้ การปลูกฝังการมีส่วนร่วมของประชาชนควรกล่อมเกลาดังแต่สถาบันครอบครัว โรงเรียน และชุมชน โดยบูรณาการเข้ากับวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน และฝึกจนเป็นปกติวิสัย ซึ่งจะมีผลทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนทางการเมืองและมีความรู้สึกรักและหวงแหนชุมชน ท้องถิ่น เพื่อซึมซับจิตวิญญาณในความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และสิทธิหน้าที่ความเป็นพลเมืองของประเทศ เพื่อปลูกฝังความยั่งยืนของประชาธิปไตยลงไปในตัวบุคคล ดังเช่นคำกล่าวของ มหาตมะ คานธี เกี่ยวกับธาตุแท้ของความเป็นประชาธิปไตยว่า “วิญญาณของประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่ไม่สามารถยัดเยียดจากภายนอกได้ แต่เป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นจากข้างในตัวบุคคลเอง” (Panyarachun, 2015) ข้อคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตย ต้องเริ่มต้นตั้งแต่หน่วยสังคม

เล็ก ๆ อย่างครบถ้วน เพื่อสร้างจิตสำนึกให้เกิดในเยาวชน และเมื่อเขาเติบโตขึ้นมาเป็นพลเมืองของประเทศ จิตสำนึกในความเป็นประชาธิปไตยจะช่วยจรรโลงให้เกิดความยั่งยืนในสังคม

3. ผู้บริหารประเทศต้องยึดหลักคุณธรรมทางการเมือง ความยั่งยืนของการปกครองระบอบประชาธิปไตยไม่ได้อยู่ที่การยึดเสียงข้างมากว่าเป็นฝ่ายถูกต้อง (Majority rule) หรือมีสิทธิและอำนาจในการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของเสียงส่วนน้อย เพราะการกระทำดังกล่าวอาจทำให้เสียงส่วนน้อยได้รับผลกระทบ นำมาซึ่งความไม่สงบสุขของประเทศได้ ดังนั้นหลักคุณธรรมทางการเมือง หมายถึง การยอมรับความหลากหลายในสังคม โดยผู้บริหารประเทศต้องมีการส่งเสริมฉันทมติ ความเห็นพ้องเพื่อที่สร้างสมดุล ยอมรับความแตกต่างของกันและกัน ความหลากหลายด้านความรู้สึกนึกคิด และการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น ผู้บริหารประเทศต้องใคร่ครวญ ไตร่ตรอง ต้องบริหารความแตกต่าง อย่างไม่แตกแยก เพื่อให้สังคมมีความสงบสุข ยั่งยืนต่อไป

4. ส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น ทุกคน มีสิทธิในการเข้าถึงการศึกษาได้อย่างเป็นธรรม ทั้งกลุ่มเยาวชนหรือบุคคลที่ไม่มีที่อยู่อาศัยแน่นอน การศึกษาต้องเปิดโอกาสสำหรับบุคคลทุกช่วงอายุ และทุกสถานะ เพราะเมื่อบุคคลได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ ความสามารถในการคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจในการแก้ปัญหา ก็จะเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น การที่จะทำให้ประชาธิปไตยมีความยั่งยืนได้นั้น ขึ้นอยู่กับความมีเหตุมีผลของประชาชนทุกระดับ การวิเคราะห์ สื่อสาร การถ่ายทอดข้อมูลต่าง ๆ ต้องใช้เหตุผลประกอบเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากเป็นการตัดสินใจประเด็นที่มีผลกระทบต่อส่วนรวม หรือประเด็นที่กระทบความเป็นอยู่ของบุคคลอื่น ๆ ต้องพิจารณาถึงความสมเหตุสมผล มีหลักฐานเชิงประจักษ์รองรับ สนับสนุนความสมเหตุสมผลของข้อตัดสินใจ การศึกษาจะช่วยให้ประชาชนมีทักษะในการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่เป็นจริง ตัดสินใจว่าข้อมูลใดเป็นข้อมูลที่ น่าเชื่อถือ แยกแยะข้อมูลเท็จได้ การที่พลเมืองของประเทศฝึกใช้เหตุผลในการตัดสินใจปัญหา ก็สามารถจะเป็นการสร้างวัฒนธรรมของประเทศ ซึ่งจะสนับสนุนให้เกิดความยั่งยืนของการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้

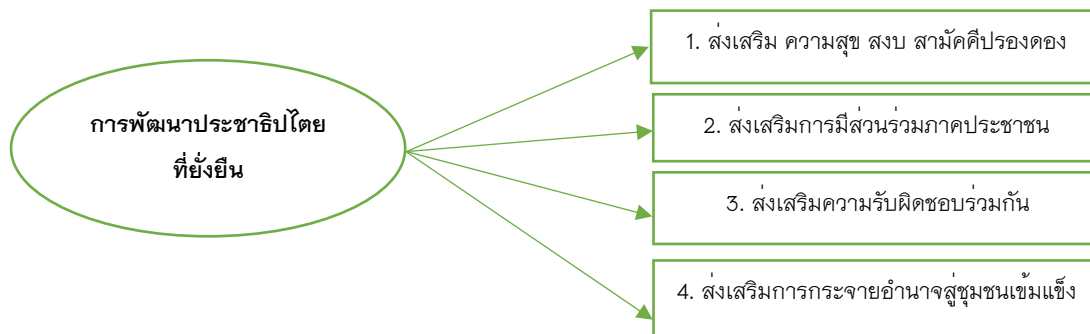
5. ความรับผิดชอบต่อสาธารณะและความโปร่งใส สถาบันของรัฐ หรือผู้บริหารต้องรับผิดชอบต่อการทำของตน นอกจากจะต้องรับผิดชอบต่อประชาชนแล้ว ยังต้องรับผิดชอบต่อฝ่ายตุลาการที่มี ความเป็นอิสระ และรับผิดชอบต่อสถาบันกลางอื่น ๆ ที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล รับผิดชอบต่อสาธารณะและความโปร่งใส เพื่อคุ้มครองประชาชนให้ได้รับประโยชน์จากนโยบายที่แท้จริง ป้องกันการตกอยู่ใน ภาวะลุ่มเสี่ยงต่อการสูญเสียผลประโยชน์ที่ตนพึงได้รับ

6. การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง หมายถึง การมอบอำนาจให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อการปกครองตนเอง เพื่อไม่ให้อำนาจ “กระจุก” อยู่ที่ส่วนกลางเพียงอย่างเดียว เป้าหมายที่แท้จริงของการกระจายอำนาจ คือ ทำให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้รับการตอบสนองความต้องการได้อย่างเหมาะสมตามสิทธิอันพึงได้รับ ผลต่อการกระจายทรัพยากร การพัฒนาสาธารณูปโภค การพัฒนาการคมนาคม การพัฒนาสุขภาพ และการพัฒนาการศึกษา ทำให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในกระบวนการประชาธิปไตย มองภาพประชาธิปไตยเป็นเรื่องใกล้ตัว และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันได้อย่างกลมกลืน อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น ซึ่งเอื้อให้เกิดความสามัคคีในกลุ่มคนของภาคส่วนนั้น ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะบ่มเพาะประชาธิปไตย ให้มีความยั่งยืนในสังคม และสนามการเมืองระดับท้องถิ่นมักจะเป็นที่ฝึกซ้อมให้แก่ผู้นำทางการเมืองในอนาคตได้อย่างดี

สรุป

การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่จะสามารถทำให้ประเทศชาติเข้มแข็งและยั่งยืน จะต้องสร้างความเข้าใจในฐานะพลเมือง การประพฤติปฏิบัติกรดำเนินวิถีชีวิตที่เกิดความเสมอภาค ความเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งแยกชนชั้น และเป็นรูปแบบที่ทำให้ปวงชนเกิดความสงบสุขมากที่สุดตามเงื่อนไขที่สำคัญของการปกครองตามระบอบนี้คือ ปวงชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจ ใช้อำนาจ และได้รับผลประโยชน์จากอำนาจนั้น ๆ ต้องมีความเข้าใจอย่างแท้จริงว่าการเป็นประชาธิปไตย คืออะไร การพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตย โดยการปลูกฝัง ค่านิยม กล่อมเกลากฎติกรรมในสังคม นอกจากนั้นการจัดการทั้งระบบเพื่อพัฒนาความยั่งยืนของประชาธิปไตย นับว่าเป็นหน้าที่ของทุกภาคส่วนที่จะต้องเข้ามาให้ความช่วยเหลือ ร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ โดยเริ่มต้นจากการปลูกฝังในระบบการศึกษาเพื่อให้เยาวชนไทยในทุกพื้นที่ มีความรู้ที่แท้จริงในเรื่องประชาธิปไตย พัฒนาการรวมตัวของภาคประชาสังคมให้มีความเข้มแข็ง วางระบบการปกครองเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแสดงความคิดเห็น ผลักดันการออกนโยบายสาธารณะ ออกกฎหมายเพื่อการกระจายอำนาจการปกครอง ทั้งนี้เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตย ปัจจัยที่สำคัญที่สุดอีกประการหนึ่งคือ ภาครัฐที่ทำหน้าที่โดยตรงในการบริหารประเทศต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของ ความโปร่งใส ความมีคุณธรรม ความซื่อตรง การยอมรับอำนาจตัดสินใจของฝ่ายตุลาการ การเคารพในความแตกต่างของปวงชน การเคารพในการแสดงออกทางเสรีภาพที่ไม่ขัดต่อกฎหมายภายใต้ขอบเขตที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่น ๆ หรือสังคม สิ่งเหล่านี้จะปิดช่องว่างระหว่างภาครัฐและปวงชน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา



แผนภาพที่ 1 การพัฒนาประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

1. ส่งเสริม ความสุขสงบ สามัคคีปรองดอง ความสามัคคีเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานที่สำคัญในการหลอหลอมให้คนในประเทศชาติมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และทำให้บ้านเมืองมีความสงบ สุข เจริญรุ่งเรือง ดังนั้นกล่าวได้ว่าความสามัคคีเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการสร้างและการดำรงอยู่ของประเทศชาติ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหาวิธีเสริมสร้าง ความสุข ความสงบ ความสามัคคี เพื่อเป็นกระบวนการหลอหลอมให้บุคคลในสังคม มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ก่อให้เกิดพลังในการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ เช่น การขัดเกลากฎทางสังคม การสร้างความปรองดอง

การนำหลักการสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยมาใช้ เมื่อสังคมปราศจากความขัดแย้ง จะเกิดความสงบสุข มีความสามัคคี รักใคร่ กลมเกลียว อันนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและความผาสุกในสังคมไทย

2. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมภาคประชาชน คือการที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในลักษณะการร่วมคิดร่วมตัดสินใจร่วม วางแผนร่วมปฏิบัติร่วมรับผลประโยชน์และร่วมติดตามประเมินผลเป็นกระบวนการที่กลุ่มเป้าหมาย ได้รับโอกาสและใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออก ซึ่งความรู้สึกนึกคิดแก้ไขปัญหาความต้องการของตนโดย การช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด

3. ส่งเสริมความรับผิดชอบร่วมกัน แนวทางร่วมกันในการพัฒนาและดูแลรับผิดชอบชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยสนับสนุนให้มีโครงการหรือกิจกรรมที่สร้างประโยชน์อย่างยั่งยืนแก่ชุมชนและสังคม พร้อมทั้งการปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับ และข้อกำหนดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม โดยมีการประเมินและติดตามผลการดำเนินงาน หรือผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

4. ส่งเสริมการกระจายอำนาจสู่ชุมชนเข้มแข็ง เพื่อผลักดันกระบวนการกระจายอำนาจที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ถือเป็นเป้าหมายของการกระจายอำนาจคือการเสริมสร้าง ประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นเนื่องจากการสร้างประชาธิปไตยในท้องถิ่นที่เป็นฐานล่างสุดของหน่วยทางสังคมย่อมช่วยพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองและเสริมสร้างจิตสาธารณะในฐานะส่วนหนึ่งของประชาชน เรียนรู้ที่จะต่อรองแลกเปลี่ยนผลประโยชน์เพื่อเป้าหมายของพวกเขาเองและของชุมชนอันเป็นฐานของการ พัฒนาประชาธิปไตยในระดับประเทศ

References

- Barro, R. J. (1999). Determinants of democracy. *Journal of Political Economy*, 107(S6), 158–83.
- Becker, P., & Raveloson, J.A.A. (2008). *What is Democracy?*. The Friedrich–Ebert–Stiftung (FES).
- Boonthong, T. (2020). *Democracy: Guidelines for Sustainable Development*[Individual Study, College of the Constitutional Court].
https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=8876
- Boyd, J. P. (1884). *Building and Ruling the Republic Bradley*. Garretson & Company.
- Chansin, W. (2009). Thai Participatory Democracy: Legislative, Sociological and Political Perspective. *Journal of Social Sciences and Humanities*, 35(2), 15–25.
- Charoenwongsak, K. (2011). Freedom, Equality, Fraternity: Civilized Society Philosophy for a Peaceful and Sustainable Society. *Parliament Journal*, 59(1), 95–102.
https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/article/article_20110309103034.pdf
- Isakhan, B., & Stockwell, S. (2011). *The Secret History of Democracy*. Palgrave Macmillan.

- Srimahawaro, W. (2014). The Representative Democracy: Problems, and Alternative Models of Thai Political Development. *Journal of Humanities and Social Sciences, SRU, 3*(2), 55–92. <https://e-journal.sru.ac.th/index.php/jhsc/article/view/61>
- Raaflaub, K.A., O, J., & Wallace, R. W. (2007). *Origin of Democracy in Ancient Greece*. University of California Press.
- Lupia, A., & Matsusaka, J.G. (2004). Direct Democracy: New Approaches to Old Questions. *Annual Review of Political Science, 7*, 463–482.
- Meyer, M. (2011). *Democracy Reporting International (DRI), International Consensus: Essential Elements of Democracy*. The Office for the Promotion of Parliamentary Democracy of the European Parliament. https://www.concernedhistorians.org/content_files/file/to/333.pdf
- Muakchim, N. (2021). Political Culture: An Indicator of the Democracy Government. *Rajapark Journal, 15*(42), 1–12. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/RJPJ/article/view/249267>
- Office of the Secretariat of the House of Representatives. (2014, March). *Development of Politics and Governance in a Democratic System*. https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=26333
- Panyarachun, A. (2015). *Democratic Governance – A New Normal to Strive For*. In BOT Symposium 2015, September 17, 2015. by Bank of Thailand and Puey Ungphakorn Institute for Economic Research.
- Przeworski, A. (1991). *Democracy and the Market*. Cambridge University Press.
- Puddington, A., Piano, A., Eiss, C., & Roylance, T. (Edited.). (2007). *Freedom in the World 2007; The Annual Survey of Political Rights & Civil Liberties*. Freedom House. https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-02/Freedom_in_the_World_2007_complete_book.pdf
- Schmidt, M.G. (2002). Political Performance and Types of Democracy: Findings from Comparative Studies. *European Journal of Political Research, 41*(1), 147–63. DOI:10.1111/1475-6765.00007
- Vatter, A. (2000). Consensus and Direct Democracy: Theoretical and Empirical Linkages. *European Journal of Political Research, 38*(2), 245–268.
- Watkins, F. (1970). "Democracy". *Encyclopædia Britannica 7* (Expo'70 hardcover ed.). William Benton.
- Weatherford, J. M. (1990). *Indian Givers: How the Indians of the America Transformed the World*. Fawcett Columbine.
-